

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
NILS WAHL
prezentate la 12 decembrie 2013¹

Cauza C-470/12

**Pohotovost' s. r. o.
împotriva
Miroslav Vašuta**

[cerere de decizie preliminară introdusă de Okresný súd Svidník (Slovacia)]

„Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii — Executarea silită a unei hotărâri arbitrale — Dreptul de a formula o cerere de intervenție al unei asociații pentru protecția consumatorilor — Trimitere preliminară — «Retragerea» acțiunii în executare silită de către reclamantul din acțiunea principală — Menținerea cererii de către instanța de trimitere — Competența Curții”

1. Prin prezenta cerere de decizie preliminară, Okresný súd Svidník (Tribunalul districtual din Svidník, Slovacia) solicită interpretarea unui număr de dispoziții din Directiva 93/13/CEE² coroborate cu articolele 38 și 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene³, pentru a stabili dacă asociațiile pentru protecția consumatorilor trebuie, în sensul urmăririi unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor, consacrat în dreptul Uniunii, să beneficieze de dreptul de a formula o cerere de intervenție în cadrul unei proceduri de executare silită a unei hotărâri arbitrale.
2. În afara problemei pe fond care a fost dedusă judecății Curții, se pune de asemenea problema dacă aceasta din urmă are competența de a se pronunța. Astfel, ținând cont de evoluția procedurii naționale din litigiul principal și legat de desistarea reclamantei – și corelativ cu soluționarea probabilă a litigiului care stă la baza cererii de decizie preliminară –, trebuie să se stabilească în prealabil dacă Curtea mai are competența de a se pronunța, precizându-se faptul că instanța de trimitere nu a retras în mod oficial această cerere până în prezent.
3. În pofida îndoielilor care pot exista în mod legitim cu privire la chestiunea dacă trebuie să se mai pronunțe și în pofida informațiilor limitate furnizate de instanța de trimitere, suntem de părere că spiritul de cooperare care trebuie să stea la baza procedurii de trimitere preliminară ar trebui, în cele din urmă, să determine Curtea să nu își decline competența. Pe fond, considerăm că, în stadiul actual al dreptului Uniunii, eficacitatea protecției oferite consumatorilor nu este compromisă nici de o dispoziție a dreptului național care nu permite unei asociații pentru protecția drepturilor consumatorilor să intervină în cadrul unei proceduri de executare silită a unei hotărâri arbitrale, nici de o dispoziție a dreptului național care autorizează această intervenție.

1 — Limba originală: franceza.

2 — Directiva Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

3 — Denumită în continuare „Carta”.

I – Cadrul juridic

A – Directiva 93/13

4. Potrivit articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

5. Articolul 7 din directiva menționată prevede:

„(1) Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.

(2) Mijloacele menționate la alineatul (1) cuprind dispozițiile în conformitate cu care persoanele sau organizațiile care au, în temeiul legislației interne, un interes legitim în protecția consumatorilor pot introduce o acțiune în justiție sau în fața organismelor administrative competente, în conformitate cu legislația internă în cauză, pentru a obține o decizie care să stabilească dacă clauzele contractuale elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive, astfel încât să poată aplica mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea acestor clauze în continuare.

(3) Cu respectarea legislației interne, acțiunile menționate la alineatul (2) pot fi îndreptate, separat sau în ansamblu, împotriva unui număr de vânzători sau furnizori din același sector economic sau împotriva asociațiilor acestora care utilizează sau recomandă utilizarea acelorași clauze contractuale generale sau a unor clauze similare.”

6. Articolul 8 din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre pot adopta sau menține cele mai stricte dispoziții compatibile cu tratatul în domeniul reglementat de prezenta directivă, pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție.”

B – Dreptul slovac

7. Articolul 93 din Codul de procedură civilă, în versiunea în vigoare la data faptelor din litigiul principal, prevede:

„1) Poate interveni în susținerea concluziilor reclamantului sau ale pârâtului orice persoană care deține un interes juridic cu privire la soluționarea procedurii, în măsura în care nu este vorba despre procedura divorțului sau despre procedura de contestare a legalității unei căsătorii ori de constatare a existenței sau inexistenței unei căsătorii.

2) Poate de asemenea interveni în susținerea concluziilor reclamantului sau ale pârâtului orice persoană juridică a cărei activitate are ca obiect protecția unor drepturi în aplicarea unei anumite dispoziții.

[...]”

8. Articolul 251 alineatul 4 din acest cod prevede:

„Aplicarea deciziilor și procedura de executare în sensul reglementării speciale [...] sunt reglementate de dispozițiile părților anterioare, cu excepția cazului în care reglementarea specială menționată nu dispune altfel. Cu toate acestea, pronunțarea se face întotdeauna pe calea ordonanței.”

9. Articolul 37 alineatul 1 din Codul privind executarea, în versiunea în vigoare la data faptelor din acțiunea principală (denumit în continuare „Codul privind executarea”), prevede:

„Părțile din procedură sunt creditorul și debitorul; celelalte persoane nu pot fi părți în procedură decât pentru capătul de cerere în raport cu care prezenta lege le recunoaște această calitate. În cazul în care instanța se pronunță asupra cheltuielilor de executare silită, executorul judecătoresc mandatat este de asemenea parte în procedură.”

10. În temeiul articolului 25 alineatele 1 și 2 din Legea nr. 250/2007 privind protecția consumatorilor, o asociație poate introduce o acțiune în fața unui organ administrativ sau a unei instanțe în materia protecției drepturilor consumatorilor sau poate fi parte în procedură dacă aceste obiective reprezintă principalul său obiect de activitate sau dacă se află pe lista persoanelor autorizate de comisia națională, fără a aduce atingere dreptului instanței de a analiza, în fiecare caz, dacă persoana respectivă este autorizată să introducă o acțiune. Pe de altă parte, o asociație poate, în temeiul unui mandat, să reprezinte în fața organelor statului un consumator în procedurile privind exercitarea drepturilor acestuia, inclusiv despăgubirea pentru prejudiciul cauzat prin încălcarea drepturilor consumatorului.

II – Situația de fapt din litigiul principal și întrebările preliminare

11. Situația de fapt din litigiul principal, astfel cum a fost expusă pe scurt de instanța de trimitere, poate fi descrisă după cum urmează.

12. Pohotovost' s. r. o. (denumită în continuare „Pohotovost'”), reclamanta din acțiunea principală, a acordat un credit de consum domnului Miroslav Vašuta, pârâtul în litigiul principal⁴.

13. Pentru motive care nu au fost menționate, i s-a impus domnului Vašuta, prin intermediul unei hotărâri arbitrale pronunțate de Stálzy rozhodcovský súd (tribunal permanent de arbitraj) la 9 decembrie 2010, să ramburseze o sumă neprecizată acestei societăți. Potrivit informațiilor furnizate de instanța de trimitere, această hotărâre arbitrală este definitivă și executorie.

14. Ulterior, Pohotovost' a introdus la executorul judecătoresc competent o cerere de executare silită în conformitate cu dispozițiile dreptului slovac în vigoare. La 25 martie 2011, executorul judecătoresc a solicitat de la Okresný súd Svidník încuviințarea executării silite a hotărârii arbitrale menționate. La 29 iunie 2011, această instanță a decis că nu era necesară executarea capătului de cerere privind recuperarea dobânzilor moratorii și nu a acordat executorului judecătoresc recuperarea cheltuielilor de executare privind această etapă.

15. La 9 septembrie 2011, Združenie na ochranu občana spotrebitel'a HOOS (Asociația pentru protecția consumatorilor HOOS, denumită în continuare „Asociația HOOS”) a formulat cerere de intervenție în procedura de executare. Pe fond, aceasta a susținut în special că executorul judecătoresc, care în trecut ar fi avut un raport de muncă cu Pohotovost', a încălcat obligația de imparțialitate care îi revenea și că, în plus, trebuia să se suspende procedura menționată.

4 — Potrivit informațiilor care ne-au fost aduse la cunoștință după consultarea dosarului național, acest contract ar fi fost încheiat în cursul anului 2010.

16. La 27 martie 2012, PohotovostĚ a solicitat, la rândul său, ca Asociația HOOS să nu fie admisă ca intervenientă în procedură, această posibilitate nefiind prevăzută de Codul privind executarea.

17. Instanța de trimitere, prin ordonanță pronunțată la 24 mai 2012 de funcționarul cu cel mai înalt rang al tribunalului⁵, a declarat drept inadmisibilă cererea de intervenție a asociației menționate în procedura de executare silită și, în același timp, a respins cererile formulate de aceasta.

18. La 18 iunie 2012, Asociația HOOS a introdus apel împotriva acestei ordonanțe la instanța de trimitere. Ea a subliniat că domnul Vašuta nu a fost suficient informat, că instanța nu i-a acordat din oficiu o protecție suficientă în fața unei clauze compromisorii abuzive și că aceasta din urmă nu a dedus concluziile juridice care se impuneau în absența indicării dobânzii anuale efective (DAE) în contractul de credit de consum. Potrivit acestei asociații, instanța de trimitere nu a aplicat corect jurisprudența⁶.

19. În aceste condiții, Okresný soud Svidník a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 6 alineatul (1), articolul 7 alineatul (1) și articolul 8 din Directiva 93/13 [...] coroborate cu dispozițiile articolelor 47 și 38 din [Cartă] trebuie interpretate în sensul că se opun unei dispoziții de drept național precum articolul 37 alineatele 1 și 3 din Codul privind executarea, care nu permite unei asociații pentru protecția drepturilor consumatorilor să intervină în procedura de executare?
- 2) În cazul în care răspunsul la prima întrebare ar fi în sensul că norma administrativă menționată nu este contrară dreptului [Uniunii], dispozițiile cuprinse la articolul 37 alineatele 1 și 3 din Codul privind executarea trebuie interpretate în sensul în care nu se opun posibilității ca o instanță națională, în temeiul articolului 6 alineatul (1), al articolului 7 alineatul (1) și al articolului 8 din [directiva menționată], să recunoască unei asociații pentru protecția drepturilor consumatorilor calitatea de intervenient în procedura de executare?”

III – Analiză

A – Cu privire la chestiunea dacă este necesar să se pronunțe Curtea

20. Având în vedere evoluțiile care au fost aduse la cunoștința Curții și care au în esență legătură cu presupusa retragere a cererii de executare silită îndreptate împotriva domnului Vašuta – evoluții la care vom face referire mai precis în continuare –, este în mod rezonabil permis să ne punem întrebări referitoare la chestiunea dacă Curtea are în continuare competența de a se pronunța asupra întrebărilor preliminare care i-au fost adreseate.

21. Înainte de orice și în continuarea celor deja exprimate⁷, ni se pare necesar ca Curtea să își mențină o atitudine relativ strictă în ceea ce privește aria sa de competență.

5 — Aceasta este denumirea care figurează în decizia de trimitere. Nu este posibil să se stabilească dacă acest funcționar are calitatea de magistrat sau nu.

6 — Aceasta face referire la Hotărârea din 6 octombrie 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, Rep., p. I-9579), precum și la Ordonanța din 16 noiembrie 2010, PohotovostĚ (C-76/10, Rep., p. I-11557).

7 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Macinský și Macinská (C-482/12), pendinte la Curte.

22. Desigur, s-a stabilit că instanța națională este, în ceea ce privește particularitățile cauzei, cel mai bine plasată pentru a aprecia atât necesitatea trimiterii menționate pentru a fi în măsură să pronunțe propria decizie, cât și relevanța întrebărilor adresate Curții⁸.

23. În acest sens, pare destul de obișnuit să se asimileze analiza existenței unui litigiu aflat efectiv pe rolul instanței de trimitere, care condiționează competența Curții, aprecierii relevanței intrinseci a întrebărilor adresate, care se raportează, la rândul său, la efectul util al răspunsurilor pentru soluționarea litigiului principal.

24. Or, dacă se poate accepta cu ușurință că efectul util al întrebărilor adresate poate fi prezumat, este mult mai dificil să se concluzioneze că, de la momentul la care este sesizată, Curtea trebuie, în afara situațiilor excepționale, să își declare competența. Prin definiție, competența, și în special competența Curții, nu poate fi prezumată, ci trebuie dovedită.

25. Rezultă de aici că, în pofida relativei flexibilități care, în opinia noastră, trebuie să caracterizeze aprecierea relevanței intrinseci a întrebărilor adresate – problematică asupra căreia vom reveni în a doua parte a prezentelor concluzii –, Curtea trebuie să dea dovadă de mai multă vigilență în momentul în care se pune problema aprecierii existenței înseși a unui litigiu.

26. Această existență reprezintă o condiție esențială a competenței Curții, care poate, ba chiar trebuie, după caz, să fie ridicată din oficiu⁹.

27. De altfel, este bine stabilit în jurisprudență că instanțele naționale nu au competența de a sesiza Curtea cu titlu preliminar decât în situația în care pe rolul acestora se află efectiv un litigiu, în cadrul căruia trebuie să pronunțe o decizie care să ia în considerare hotărârea preliminară¹⁰. În consecință, Curtea nu este competentă să se pronunțe asupra trimiterii preliminare atunci când, în momentul în care este efectuată, procedura în fața instanței de trimitere este deja încheiată¹¹. Justificarea trimiterii preliminare și, prin urmare, a competenței Curții nu este formularea unor opinii consultative cu privire la chestiuni generale sau ipotetice¹², ci nevoia inherentă de soluționare efectivă a unui litigiu existent. Dacă acesta din urmă se încheie, necesitatea de a răspunde la întrebările preliminare dispare în mod corelativ.

28. Aceste concluzii, care au fost recent reamintite¹³, nu au doar o valoare de ordin practic, în sensul că pot, *in fine*, să contribuie la eficientizarea fluxului cauzelor pe care Curtea trebuie să le soluționeze. Ele servesc la definirea rolului conferit Curții în materie, competența sa judiciară de interpretare neputând fi aplicată de o manieră abstractă, ci trebuind să fie în mod necesar legată de o întrebare adresată în mod real în cauza principală. În caz contrar, ar exista un risc semnificativ ca Curtea să

8 — Hotărârea din 21 octombrie 2010, Padawan (C-467/08, Rep., p. I-10055, punctul 21 și urm., precum și jurisprudența citată), și Hotărârea din 9 decembrie 2010, Fluxys (C-241/09, Rep., p. I-12773, punctul 28).

9 — A se vedea în special Hotărârea din 11 septembrie 2008, UGT-Rioja și alții (C-428/06-C-434/06, Rep., p. I-6747, punctul 40), precum și Ordonanța din 22 octombrie 2012, Šujetová (C-252/11).

10 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 20 ianuarie 2005, García Blanco (C-225/02, Rec., p. I-523, punctul 27), precum și Ordonanța din 24 martie 2009, Nationale Loterij (C-525/06, Rep., p. I-2197, punctele 10 și 11).

11 — Hotărârea din 21 aprilie 1988, Pardini (338/85, Rec., p. 2041, punctul 11), și Hotărârea din 4 octombrie 1991, Society for the Protection of Unborn Children Ireland (C-159/90, Rec., p. I-4685, punctul 12).

12 — Hotărârea din 7 noiembrie 2013, Romeo (C-313/12, punctul 40 și jurisprudența citată).

13 — A se vedea Ordonanța Šujetová, citată anterior (punctele 27-32), precum și Hotărârea din 24 octombrie 2013, Stoilov i Ko (C-180/12, punctele 39, 44 și 46).

intervină într-o dezbateră juridică ce nu are, în cele din urmă, nicio legătură cu interpretarea dreptului Uniunii¹⁴. Din aceste principii reiese obligatoriu faptul că, din moment ce întrebările adresate în cadrul unei trimiteri preliminare nu au legătură cu un litigiu real, nu este necesar ca Curtea să răspundă la acestea.

29. Este incontestabil sarcina instanței de trimitere să stabilească legătura dintre trimiterea preliminară și un litigiu aflat în mod real pe rolul său. Potrivit formulării consacrate în Hotărârea Foglia¹⁵, este esențial ca instanțele naționale să explice, atunci când nu reiese clar din dosar, motivele pentru care consideră că răspunsul la întrebările adresate este necesar pentru soluționarea litigiului. Obligația Curții de a respecta competențele proprii ale instanței naționale presupune în același timp ca instanța națională să aibă în vedere funcția specifică îndeplinită de Curte în materie de trimiteri preliminare. Astfel, Curtea a concluzionat recent că nu este necesar să se pronunțe în ipoteza în care instanța de trimitere, în pofida invitației adresate, și-a menținut cererea de decizie preliminară, deși a omis să ia poziție cu privire la apariția unei evoluții sau a unui eveniment, de care Curtea a avut cunoștință, în ceea ce privește atât decizia de intervenție în cauza principală, cât și pertinența întrebărilor preliminare pentru soluționarea litigiului principal¹⁶.

30. Ce concluzie se poate trage în speță din aceste principii?

31. Pe scurt, Curtea se confruntă cu o situație specială, caracterizată prin cele două elemente prezentate în continuare.

32. Pe de o parte, în observațiile scrise depuse în temeiul articolului 23 al doilea paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, Pohotovost' a informat, printre altele, Curtea că, la 14 noiembrie 2012, a prezentat instanței de trimitere un memoriu prin care își retrăgea în totalitate cererea de executare silită, solicitând astfel „suspendarea” executării. Pohotovost' a subliniat în observațiile sale că instanța de trimitere era obligată, în temeiul articolului 57 alineatul 1 litera c) din Codul privind executarea, să se pronunțe cu privire la retragerea acțiunii închizând procedura de executare silită și că, în orice caz, dat fiind că în cauza principală litigiul era stins, Curtea nu va trebui să se pronunțe cu privire la prezenta cerere de decizie preliminară.

33. Pe de altă parte, instanța de trimitere, invitată de Curte să confirme dacă, având în vedere desistarea astfel anunțată, este încă sesizată cu soluționarea litigiului în cadrul căruia a formulat inițial cererea de decizie preliminară și dacă, din această perspectivă, își menținea cererea, s-a limitat să indice, prin scrisoarea din 2 iulie 2013, că acțiunea se afla încă pe rolul său și că, din acest motiv, își menținea efectiv cererea. Instanța a completat această informație prin scrisoarea parvenită Curții la 10 septembrie 2013, precizând că a luat efectiv cunoștință de o cerere a Pohotovost' având ca obiect „suspendarea”¹⁷ procedurii de executare silită și că, pe de altă parte, dosarul se afla la Krajský súd v Prešove (Curtea Regională din Prešov), care a fost sesizată cu un apel împotriva deciziei prin care s-a dispus formularea prezentei trimiteri preliminare.

14 — Pentru a ne limita, de exemplu, la cauza principală, din analiza observațiilor scrise rezultă astfel că instanțele slovace interpretează în mod divergent dispozițiile Codului de procedură civilă și ale Codului privind executarea în ceea ce privește dreptul asociațiilor pentru protecția consumatorilor de a interveni în procedurile de executare silită. La aceasta se adaugă suspiciunea de părtinire a persoanelor implicate în procedura de executare silită, în speță a executorului judecătoresc însărcinat cu executarea silită (a se vedea punctul 15 din prezentele concluzii).

15 — Hotărârea Curții din 16 decembrie 1981 (244/80, Rec., p. 3045, punctele 17 și 20).

16 — Aceasta este configurația prezentată în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 27 iunie 2013, Di Donna (C-492/11, punctul 28). A se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea Stoilov i Ko, citată anterior (punctele 39, 44 și 46).

17 — Instanța de trimitere a indicat însă că această solicitare i-a fost notificată la 27 decembrie 2012.

34. Desigur, este surprinzător și regretabil că instanța de trimitere, mai întâi, nu a considerat necesar să informeze Curtea cu privire la incidentul procedural survenit la puțin peste o lună de la introducerea trimiterii preliminare și, apoi, deși Curtea i-a adresat invitația, a omis să indice motivele exacte pentru care considera că acțiunea principală continua să se afle pe rolul său, în pofida faptului că se pare că există un raport de dependență absolută între procedura de executare silită desfășurată la nivel național și prezenta trimitere preliminară.

35. Astfel, era de așteptat, având în vedere spiritul de colaborare care trebuie să guverneze relațiile dintre Curte și instanțele naționale¹⁸, ca, într-o astfel de situație și după ce a fost întrebată de Curte cu privire la această chestiune, instanța de trimitere să furnizeze indicații cu privire la consecințele juridice ale unei astfel de retrageri asupra activității sale pentru a se justifica necesitatea răspunsului la trimiterea preliminară în soluționarea litigiului și, implicit, competența Curții.

36. Cu toate acestea, în eventualitatea în care, precum în speță, există o îndoială în evaluarea consecințelor unui incident procedural asupra înseși existenței litigiului, această îndoială trebuie într-un fel să profite instanței de trimitere. În acest sens, Curtea s-a străduit, în mai multe rânduri, pentru a preveni orice obstacol în calea bunei cooperări dintre aceasta și instanțele naționale, să aibă încredere în decizia instanței naționale¹⁹.

37. În plus, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că, în cadrul procedurii preliminare, care instaurează un dialog între instanțe, instanța națională reprezintă interlocutorul privilegiat al Curții. În circumstanțele din speță, este dificil să ne limităm la informațiile comunicate de una dintre părțile din litigiul principal pentru a concluziona că litigiul principal este de acum total lipsit de obiect²⁰ și că, în consecință, Curtea nu este competentă să se pronunțe.

38. Având în vedere spiritul de cooperare și de încredere reciprocă ce trebuie să guverneze relația dintre instanțele naționale și Curte, suntem, așadar, de părere că Curtea trebuie să aibă totuși încredere în concluzia la care a ajuns instanța de trimitere și, prin urmare, să nu își decline competența.

B – Cu privire la întrebările preliminare

39. Cu titlu introductiv, este necesar să apreciem relevanța intrinsecă și, în consecință, admisibilitatea întrebărilor preliminare, dat fiind că guvernul german și cel slovac au exprimat îndoieli serioase în acest sens în observațiile scrise depuse.

40. Aceste guverne au susținut, în esență, că instanța de trimitere nu a indicat motivele pentru care dispozițiile avute în vedere ale Directivei 93/13 prezintă o legătură cu litigiul principal și deci în ce măsură răspunsul Curții ar fi necesar pentru soluționarea litigiului. Instanța de trimitere nu solicită nicio indicație care să aibă o legătură cu aprecierea eventualelor clauze contractuale abuzive, ci urmărește să obțină controlul asupra normelor procedurale naționale care nu sunt acoperite de armonizarea care rezultă din directiva menționată. Guvernul slovac subliniază de asemenea că a doua întrebare, prin care instanța de trimitere solicită Curții să ia poziție cu privire la dispozițiile de drept național, trebuie, în orice caz, să fie declarată inadmisibilă.

18 — În acest sens, trebuie amintit că punctul 30 din Recomandările în atenția instanțelor naționale, referitoare la efectuarea trimerilor preliminare (JO 2012, C 338, p. 1) menționează expres că, în vederea bunei desfășurări a procedurii preliminare în fața Curții și pentru a menține efectul său util, revine instanței de trimitere sarcina să avertizeze Curtea în legătură cu orice incident procedural susceptibil să aibă o incidență asupra sesizării sale.

19 — A se vedea în acest sens în special Hotărârea din 16 ianuarie 1974, Rheinmühlen-Düsseldorf, (166/73, Rec., p. 33, punctul 4), și Hotărârea din 16 decembrie 2008, Cartesio (C-210/06, Rep., p. I-9641, punctul 96).

20 — În acest sens, cauza principală este diferită de cea care a determinat pronunțarea Ordonanței Šujetová, citată anterior, care a fost rezultatul imediat al retragerii doamnei Šujetová, beneficiara protecției conferite de Directiva 93/13, iar nu al unor informații provenite exclusiv de la societatea creditoare.

41. În ceea ce ne privește, considerăm că, deși îndoielile invocate în legătură cu admisibilitatea întrebărilor adresate sunt pe deplin de înțeles, Curtea trebuie, pe cât posibil și în conformitate cu spiritul de cooperare care trebuie să guverneze procedura trimiterii preliminare, să depună eforturi pentru a oferi un răspuns util instanței de trimitere.

42. Or, repuse în contextul cauzei principale, nu este exclus ca întrebările adresate să poată, privite în ansamblu și după o oarecare reformulare, să se dovedească a fi pertinente.

43. Se pare că, pe lângă solicitarea de interpretare a dispozițiilor Directivei 93/13 în lumina Cartei, instanța de trimitere urmărește să afle prin cele două întrebări preliminare dacă eficacitatea sistemului de protecție a consumatorilor împotriva clauzelor abuzive este, într-un fel sau altul, compromisă prin normele de drept național care nu oferă asociațiilor pentru protecția consumatorilor dreptul de a interveni în cadrul unei proceduri de executare silită a unei hotărâri arbitrale.

44. În acest sens, din decizia de trimitere rezultă că, în cauza principală, Asociația HOOS dorea să i se permită să intervină în procedura de executare silită inițiată de Pohotovost' împotriva domnului Vašuta, în special deoarece aceasta considera că, prin decizia sa de a suspenda doar parțial procedura de executare silită și de a autoriza executarea pentru restul capetelor de cerere, instanța de trimitere nu ar fi acordat din oficiu consumatorului o protecție suficientă împotriva unei clauze compromisorii abuzive și nu ar fi dedus toate concluziile juridice care se impuneau în absența indicării DAE în contractul de credit de consum.

45. De altfel, având în vedere tendințele procedurale ale cauzelor privind interpretarea Directivei 93/13, putem înțelege cu ușurință ezitățile instanței de trimitere. Dovadă stau în special deciziile citate de instanța de trimitere²¹ în această privință și, mai general, cele din jurisprudența Curții în materia relevantă, care, după ce a amintit principiul autonomiei procedurale, l-a încadrat prin raportare la principiile efectivității și echivalenței²².

46. Prin urmare, suntem de părere că întrebările adresate ar trebui ușor reformulate, în sensul că urmăresc să se stabilească dacă dreptul Uniunii, în special sistemul de protecție stabilit prin Directiva 93/13, impune sau, dimpotrivă, exclude posibilitatea unei asociații pentru protecția consumatorilor de a interveni în cadrul unei proceduri de executare silită a unei hotărâri arbitrale.

47. Fiind exprimate aceste clarificări, vom expune în considerațiile următoare motivele pentru care, similar poziției susținute de guvernele slovac și german, precum și de Comisia Europeană, apreciem că problema dreptului asociațiilor pentru protecția consumatorilor de a formula cerere de intervenție în litigiile individuale nu este reglementată, direct sau indirect, în dreptul Uniunii. După expunerea motivelor pentru care dispozițiile Directivei 93/13 și, în general, ale dreptului Uniunii nu se opun unei dispoziții de drept național care exclude intervenția unei asociații a consumatorilor (titlul 1 de mai jos), vom indica motivul pentru care nu există, în schimb, nicio reglementare care să se opună unei dispoziții naționale care admite o astfel de intervenție sau admiterii acesteia de către o instanță națională (titlul 2 de mai jos).

21 — În Hotărârea Asturcom Telecomunicaciones, citată anterior, era în discuție o cerere de executare silită a unei hotărâri arbitrale care dobândise autoritate de lucru judecat, pronunțată în lipsa consumatorului, și obligația instanței de executare de a aprecia din oficiu caracterul abuziv al clauzei de arbitraj. În ceea ce privește Ordonanța Pohotovost', citată anterior, aceasta precizează, în continuarea acestei hotărâri, obligația instanței de executare de a aprecia din oficiu caracterul abuziv al penalităților prevăzute într-un contract de credit.

22 — A se vedea în special Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10), și Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz (C-415/11).

1. Directiva 93/13 nu se opune unei dispoziții de drept național care exclude posibilitatea de a interveni a unei asociații a consumatorilor

48. De la bun început trebuie să observăm că dispozițiile Directivei 93/13 și în special cele menționate de instanța de trimitere nu conțin nicio indicație privind eventualul drept al unei asociații pentru protecția consumatorilor de a fi admisă ca intervenient în litigii individuale în general²³ și în procedurile de executare a unei hotărâri arbitrale în special.

49. De o manieră mai generală, Directiva 93/13, care pune în aplicare o armonizare minimă, nu realizează armonizarea mijloacelor procedurale aflate la dispoziția acestor asociații²⁴.

50. Cu toate acestea, rămâne de stabilit dacă urmărirea obiectivelor vizate de Directiva 93/13, cu precădere a celor menționate la articolele 6 și 7 din aceasta, trebuie să conducă în mod indirect la consacrarea unui astfel de drept în temeiul principiului efectivității, singurul pus în discuție în cauză.

51. Amintim că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, sistemul de protecție instituit de Directiva 93/13 se întemeiază pe ideea potrivit căreia consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de vânzători sau de furnizori în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informație, situație care îl determină să adere la condițiile formulate în prealabil de vânzători sau de furnizori, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora²⁵.

52. Având în vedere situația dezavantajoasă în care se găsește consumatorul, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator. După cum rezultă din jurisprudență, este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceste părți²⁶.

53. Pentru a asigura protecția urmărită de Directiva 93/13, Curtea a subliniat de asemenea, în mai multe rânduri, că situația de inegalitate care există între consumator și vânzător sau furnizor nu poate fi compensată decât printr-o intervenție pozitivă, exterioară părților la contract²⁷.

54. Din analiza jurisprudenței Curții privind Directiva 93/13 rezultă, în opinia noastră, în mod evident că „intervenția exterioară” despre care este vorba constă în primul rând în cea a instanței sesizate cu soluționarea litigiului, iar aceasta indiferent de natura litigiului sau de stadiul procedurii în care intervine. Astfel, obligația instanței de a examina din oficiu caracterul abuziv al unei clauze existente într-un contract supus aprecierii sale²⁸ reprezintă un mod propriu atât pentru a atinge rezultatul prevăzut la articolul 6 din Directiva 93/13, și anume ca respectivele clauze abuzive să nu creeze obligații pentru un consumator individual, cât și pentru a contribui la realizarea obiectivului prevăzut la articolul 7 din directivă, din moment ce o astfel de examinare poate avea un efect disuasiv care să contribuie la încetarea folosirii clauzelor abuzive în contractele încheiate de un comerciant cu consumatorii²⁹.

23 — Această chestiune este distinctă de acțiunile în apărare care pot fi introduse de asociații (a se vedea punctul 59 și urm. din prezentele concluzii).

24 — A se vedea punctul 19 din Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate la 5 septembrie 2013 în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 5 decembrie 2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12).

25 — Hotărârea din 27 iunie 2000, Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, Rec., p. I-4941, punctul 25), Hotărârea din 26 octombrie 2006, Mostaza Claro, (C-168/05, Rec., p. I-10421, punctul 25), precum și Ordonanța Pohotovost', citată anterior (punctul 37).

26 — Hotărârea Mostaza Claro, citată anterior (punctul 36), Hotărârea din 4 iunie 2009, Pannon GSM (C-243/08, Rep., p. I-4713, punctul 25), și Ordonanța Pohotovost', citată anterior (punctul 38).

27 — Hotărârile citate anterior Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (punctul 27), Mostaza Claro (punctul 26) și Asturcom Telecomunicaciones (punctul 31), precum și Ordonanța Pohotovost', citată anterior (punctul 39).

28 — A se vedea în special Hotărârile citate anterior Banco Español de Crédito (punctele 42-44), precum și Aziz (punctele 46-47).

29 — Hotărârea din 21 noiembrie 2002, Cofidis (C-473/00, Rec., p. I-10875, punctul 32), Hotărârea Mostaza Claro, citată anterior (punctul 27), și Ordonanța Pohotovost', citată anterior (punctul 41).

55. Într-o configurație precum cea în discuție în cauza principală, reiese, în opinia noastră, cu claritate din jurisprudență că o astfel de intervenție ar trebui să revină instanței investite cu procedura de executare a unei hotărâri arbitrale definitive. Astfel cum a subliniat Curtea, în măsura în care instanța națională sesizată cu o acțiune în executarea silită a unei sentințe arbitrale definitive trebuie, potrivit normelor de procedură interne, să aprecieze din oficiu dacă o clauză arbitrală este contrară normelor naționale de ordine publică, aceasta este de asemenea obligată să aprecieze din oficiu caracterul abuziv al acestei clauze potrivit articolului 6 din directiva menționată, de îndată ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest sens³⁰.

56. Prin această intervenție a instanței se garantează pe deplin eficacitatea protecției consumatorilor împotriva clauzelor contractuale abuzive, întrucât, în absența unui acord al părților, doar instanța este în principiu autorizată să constate nulitatea sau să revizuiască conținutul unei clauze abuzive.

57. Potrivit informațiilor furnizate de guvernul slovac, interpretarea coroborată a articolului 2 și a articolului 45 alineatul 1 litera c) din Legea nr. 244/2002 privind procedura de arbitraj, astfel cum a fost modificată, ar obliga instanța de executare să dispună din oficiu nepronunțarea asupra fondului în anumite ipoteze, în special în situația în care hotărârea arbitrală impune unei părți o prestație care, din punct de vedere material, este imposibil de executat. Instanța de trimitere ar avea, așadar, obligația nu doar de a analiza caracterul abuziv al clauzelor contractului de credit în litigiu, ci și să constate că nu mai este necesar să se pronunțe asupra fondului executării³¹.

58. De altfel, reiese clar din decizia de trimitere că instanța de trimitere, chemată să intervină înainte de punerea în executare a hotărârii arbitrale, nu a omis să invoce și să cenzureze clauza abuzivă referitoare la dobânzile moratorii³², dar se pare că nu a considerat necesar să invoce din oficiu caracterul abuziv al clauzei de arbitraj incluse în contractul încheiat între părțile din litigiul principal³³.

59. Având în vedere acest aspect, avem dificultăți în a înțelege modul în care intervenția asociației consumatorilor ar fi putut să garanteze eficacitatea protecției consumatorilor care decurge din Directiva 93/13. O astfel de intervenție nu este de natură să faciliteze sau să constrângă instanța să aprecieze caracterul abuziv al clauzelor din contractul în litigiu.

60. Deși rolul pe care asociațiile pentru protecția consumatorilor l-ar putea juca în urmărirea obiectivelor Directivei 93/13 nu este deloc de neglijat, acesta se situează, astfel cum reiese din al douăzeci și treilea considerent al acestei directive, la un nivel și într-o perspectivă foarte diferite de rolul pe care instanța este chemată să îl exercite. Acțiunile directe în încetare formulate de persoanele sau de organizațiile care au un interes legitim de protecție a consumatorilor au, în principiu, o natură preventivă și un obiectiv de descurajare, independente de orice conflict individual concret³⁴.

30 — A se vedea în acest sens Hotărârile citate anterior Pannon GSM (punctul 32), Asturcom Telecomunicaciones (punctul 53), precum și Ordonanța Pohotovost', citată anterior (punctul 51).

31 — Amintim că în Ordonanța Pohotovost', citată anterior (punctele 40 și 41), Curtea a făcut deja precizări importante cu privire la posibilitățile oferite instanței în cazul contractelor în care nu se menționează DAE.

32 — Astfel, instanța a decis, la 29 iunie 2011, că nu era necesar să se execute capătul de cerere referitor la recuperarea dobânzilor moratorii în cotă zilnică de 0,25 % din suma de 309 euro începând cu 8 iulie 2010 până în ziua plății și recuperarea cheltuielilor de executare referitoare la acest capăt de cerere.

33 — Anexa la Directiva 93/13, care conține o listă indicativă a clauzelor care pot fi declarate abuzive, menționează la punctul 1 litera (q) clauzele care au ca obiect sau ca efect „excluderea sau obstrucționarea dreptului consumatorului de a introduce acțiuni în justiție sau de a exercita orice altă cale de atac, în special prin solicitarea consumatorului să sesizeze exclusiv o curte de arbitraj care nu este reglementată de dispozițiile legale, restricționând în mod nejustificat dovezile aflate la dispoziția lui sau impunându-i sarcina probei care, în conformitate cu legislația aplicabilă, trebuie să îi revină altei părți la contract”.

34 — Hotărârea din 26 aprilie 2012, Invitel (C-472/10, punctul 37 și jurisprudența citată). A se vedea și punctul 12 din Concluziile avocatului general Geelhoed prezentate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 9 septembrie 2004, Comisia/Spania (C-70/03, Rec., p. I-7999).

61. Curtea a amintit de asemenea că articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 obligă statele membre să asigure că există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și că, în această privință, de la alineatul (2) al acestei dispoziții reiese că mijloacele sus-menționate cuprind posibilitatea ca persoanele sau organizațiile care au un interes legitim în protecția consumatorilor să introducă o acțiune în justiție pentru a obține o decizie care să stabilească dacă clauzele contractuale elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive și pentru a obține, dacă este cazul, interzicerea acestora³⁵.

62. Aceste dispoziții impun statelor membre obligația de a permite asociațiilor pentru protecția consumatorilor să formuleze propriile acțiuni împotriva clauzelor abuzive, în conformitate cu interesele lor legitime. În schimb, Directiva 93/13 nu conține, nu mai mult de altfel decât actele care reglementează acțiunile în încetare în materia protecției intereselor consumatorilor³⁶, dispoziții care să reglementeze rolul pe care l-ar putea juca sau care ar trebui să fie conferit asociațiilor pentru protecția consumatorilor în cadrul litigiilor individuale care implică un consumator.

63. Pe cale de consecință, prin faptul că nu prevede posibilitatea ca o asociație pentru protecția consumatorilor să intervină într-o procedură de executare a unei hotărâri judecătorești sau a unei hotărâri arbitrale definitive, o reglementare națională precum cea în discuție în cauza principală nu aduce atingere eficacității obiectivelor urmărite de Directiva 93/13.

64. Pe de altă parte, trebuie adăugat că, în aplicarea reglementării în discuție în cauza principală, o asociație poate reprezenta direct un astfel de consumator în orice procedură, inclusiv în procedura de executare, pe baza unui mandat conferit de acesta din urmă. În ceea ce privește eventualitatea ca un astfel de consumator să nu fie informat despre procedura care îl privește, o asemenea situație nu ar trebui să aibă drept consecință interpretarea principiului eficacității în sensul că ar impune, într-o astfel de configurație, recunoașterea unui drept de intervenție în procedură al unei asociații pentru protecția consumatorilor în scopul de a suplini lipsa de apărare a acestui consumator, știut fiind că principiul efectivității nu presupune o compensare integrală a pasivității totale a consumatorului în cauză³⁷.

65. Rămâne în continuare de analizat dacă dispozițiile Cartei care au fost menționate de instanța de trimitere sunt de natură să modifice această concluzie.

66. În ceea ce privește, mai întâi, articolul 38 din Cartă, care prevede că „[p]oliticile Uniunii asigură un nivel ridicat de protecție a consumatorilor”, cu toate că nu se numără printre exemplele menționate în Explicațiile cu privire la Cartă³⁸, în opinia noastră, acest articol, care nu se raportează deloc la o situație juridică individuală definită direct, consacră un principiu, iar nu un drept³⁹, și nu poate fi, așadar, invocat, în conformitate cu articolul 52 alineatul (5) din Cartă, decât pentru interpretarea și pentru controlul legalității actelor legislative ale Uniunii, în speță Directiva 93/13.

35 — Hotărârea Invitel, citată anterior (punctele 35 și 36 și jurisprudența citată).

36 — Este astfel interesant de remarcat faptul că nici Directiva 2009/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind acțiunile în încetare în ceea ce privește protecția intereselor consumatorilor (JO L 110, p. 30) și nici Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13 și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO L 304, p. 64) nu prevăd posibilitatea ca o asociație a consumatorilor să intervină într-un litigiu individual.

37 — A se vedea în acest sens Hotărârea Asturcom Telecomunicaciones, citată anterior (punctul 47).

38 — Explicațiile cu privire la Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (JO 2007, C 303, p. 17) menționează, cu titlu de exemple de principii recunoscute în Cartă, articolele 25, 26 și 37.

39 — Cu privire la distincția dintre „drepturi” și „principii” și la condițiile în care pot fi invocate acestea din urmă, se face trimitere în special la punctul 43 și urm. din Concluziile avocatului general Cruz Villalón prezentate la 18 iulie 2013 în cauza Association de médiation sociale (C-176/12), aflată pe rolul Curții.

67. Or, chiar dacă Directiva 93/13 recunoaște asociațiilor pentru protecția consumatorilor un interes legitim de a introduce, în vederea protejării consumatorilor, o acțiune în justiție pentru a obține o decizie care să stabilească dacă clauzele contractuale elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive și pentru a obține, dacă este cazul, interzicerea acestora, ea nu prevede un drept al acestor asociații de a interveni în litigii individuale care implică astfel de consumatori și, în această privință, articolul 38 din Cartă nu poate impune interpretarea directivei menționate în sensul recunoașterii unui astfel de drept.

68. În ceea ce privește articolul 47 din Cartă, amintim că acesta prevede dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești imparțiale, care presupune, de la caz la caz, să se acorde asistență juridică gratuită celor care nu dispun de resurse suficiente, în măsura în care aceasta este necesară pentru a le asigura accesul efectiv la justiție.

69. Or, în măsura în care, după cum am amintit mai sus, Directiva 93/13 impune, în litigiile dintre un vânzător sau un furnizor și un consumator, o intervenție pozitivă, exterioară părților la contract, a instanței sesizate cu aceste litigii, ni se pare dificil să afirmăm că refuzul de a admite cererea de intervenție a unei asociații în susținerea unui consumator într-un litigiu între acesta și un vânzător sau un furnizor constituie o încălcare a dreptului la o cale de atac jurisdicțională efectivă a acestui consumator astfel cum este garantat prin articolul 47 menționat. În plus, cererea de intervenție a unei asociații pentru protecția consumatorilor nu ar putea fi asimilată asistenței juridice gratuite care trebuie acordată, în anumite situații, celor care nu dispun de resurse suficiente, în temeiul celui de al treilea paragraf al articolului 47 menționat.

70. În continuare, în ceea ce privește posibilitatea unei asociații pentru protecția consumatorilor de a invoca în acest context același articol 47, trebuie să se constate că refuzul de a admite cererea de intervenție a acesteia într-o procedură care implică un consumator nu afectează dreptul ei la o cale de atac jurisdicțională efectivă pentru apărarea drepturilor sale în calitate de asociație de acest tip, în special a drepturilor sale de a formula acțiuni colective recunoscute la articolul 7 alineatul (2) din Directiva 93/13.

2. Directiva 93/13 nu exclude posibilitatea de a recunoaște dreptul asociațiilor pentru protecția consumatorilor de a formula o cerere de intervenție

71. În schimb, considerăm că, în măsura în care Directiva 93/13 stabilește o armonizare minimă, statele membre pot, conform articolului 8 din directiva menționată, să adopte sau să mențină, în domeniul reglementat de această directivă, dispoziții mai stricte, compatibile cu tratatul, pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție a consumatorului și că o dispoziție națională precum articolul 93 alineatul 2 din Codul de procedură civilă slovac poate conferi asociațiilor pentru protecția consumatorilor dreptul de a interveni în susținerea consumatorilor în cadrul procedurilor civile pe fond. De asemenea, aceste dispoziții nu ar trebui să împiedice instanța să admită, în măsura în care consumatorul vizat consimte acest lucru, cererea de intervenție a unei asociații pentru protecția consumatorilor în cadrul unei proceduri de executare silită a unei hotărâri arbitrale.

72. Astfel, se poate considera că o asemenea intervenție se înscrie în sensul protecției consumatorilor, așa cum este prevăzută aceasta în special în Directiva 93/13, adăugându-se în acest fel o intervenție suplimentară, care nu este reglementată de directivă, la intervenția pozitivă exterioară a instanței impusă de directiva menționată. Potrivit celor arătate de Asociația HOOS, prin intervenția asociațiilor consumatorilor se poate atrage atenția instanței asupra anumitor practici naționale sau asupra clauzelor care au fost considerate abuzive de alte instanțe naționale.

73. În plus, cererea de intervenție a asociațiilor consumatorilor într-o procedură de executare, în măsura în care modalitățile și condițiile de admitere a acestora nu sunt mai puțin favorabile decât cele aplicabile în situații comparabile care fac obiectul dreptului intern, trebuie considerată pe deplin conformă cu principiul echivalenței. Revenind la acțiunea principală, rezultă că problema intervenției asociațiilor pentru protecția consumatorilor privește, în temeiul articolului 37 alineatul 1 din Codul privind executarea, toate persoanele care doresc să intervină în orice procedură de executare, indiferent de calitatea acestora sau de domeniul vizat.

74. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, sugerăm să se răspundă instanței de trimitere că protecția conferită consumatorilor de Directiva 93/13, coroborată cu dispozițiile articolelor 38 și 47 din Cartă, trebuie interpretată în sensul că, în împrejurări precum cele din cauza principală, nu se opune unei dispoziții de drept național care nu permite unei asociații pentru protecția drepturilor consumatorilor să intervină în procedura de executare silită a unei hotărâri arbitrale. Aceste dispoziții nu se opun nici admiterii de către instanță a cererii de intervenție a unei astfel de asociații în procedura de executare a unei hotărâri arbitrale.

IV – Concluzie

75. Având în vedere toate considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Okresný soud Svidník astfel:

„Protecția conferită consumatorilor de Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, în special articolul 6 alineatul (1), articolul 7 alineatul (1) și articolul 8, coroborată cu dispozițiile articolelor 38 și 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, trebuie interpretată în sensul că, în împrejurări precum cele din cauza principală, nu se opune unei dispoziții de drept național care nu permite unei asociații pentru protecția drepturilor consumatorilor să intervină în procedura de executare silită a unei hotărâri arbitrale. Aceste dispoziții nu se opun nici admiterii de către instanță a cererii de intervenție a unei astfel de asociații în procedura de executare a unei hotărâri arbitrale.”